

تبیین اثر عملکرد نظام بانکداری بر رشد اقتصادی

رویا جمشیدی^۱، معصومه شجاعی^{۲*} و امیررضا علیزاده مجد^۳

۱ دانش آموخته کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، پرند، ایران
 ۲ دکتری حسابداری، استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، پرند، ایران (نویسنده مسئول)
 ۳ استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، پرند، ایران

چکیده

رشد اقتصادی همواره یکی از اهداف مهم دولت‌ها در کشورهای در حال توسعه بوده است. به موجب آن بانک‌ها با فراهم آوردن منابع مورد نیاز برای سرمایه‌گذاری واقعی نقش واسطه‌گری مالی، قادر به تاثیر گذاری بر رشد اقتصادی شده‌اند. نهادگرایان معتقد هستند بین بخش پولی و واقعی اقتصاد در کشورهای در حال توسعه، ارتباط قوی وجود دارد. عملکرد بانک‌ها به عنوان واسطه‌گر مالی شامل کانال انتقال بودجه از واحد مازاد به واحد کسری اقتصاد، در نتیجه تبدیل سپرده به وام یا اعتبار است. یکی از علت‌های ایجاد رشد اقتصادی، منابع مالی است که از طرف بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری به سمت فعالیت‌های مولد و اقتصادی سرازیر می‌شود. به همین دلیل، هدف اصلی پژوهش، تبیین اثر عملکرد صنعت بانکداری بر رشد اقتصادی بود. در این پژوهش روابط مفروض بین متغیرهای توضیحی متشکل از پنج متغیر مستقل و با یک متغیر وابسته با تحلیل رگرسیون ترکیبی برازش داده شد. از نظر دسته‌بندی تحقیقات بر حسب نوع گردآوری داده‌ها، این تحقیق تجربی و از نوع میدانی بود. جامعه آماری بانک‌های تجاری و تخصصی دولتی غیر دولتی ایران در قلمرو زمانی سال‌های ۱۳۸۵ الی ۱۳۹۵ شمسی بود. در این پژوهش، برای بررسی متغیرهای مستقل نسبت سودآوری، بازده سرمایه‌گذاری‌ها، نسبت سپرده‌ها، مطالبات معوق و درآمد مشاع بر رشد اقتصادی (تغییرات تولید ناخالص داخلی) ایران پنج فرضیه در قالب یک مدل طرح مورد آزمون قرار گرفت. شاخص‌های آزمون نشان داد که تمامی متغیرهای مستقل بر رشد اقتصادی ایران تاثیر معنی‌داری داشت. این شاخص‌ها نشان داد که تغییر در متغیرهای مستقل نسبت سودآوری، بازده سرمایه‌گذاری‌ها، نسبت سپرده‌ها، مطالبات معوق و درآمد مشاع سبب ایجاد تغییرات قابل توجه در رشد اقتصادی ایران می‌گردند.

واژه‌های کلیدی: سودآوری، سپرده، درآمدهای مشاع، سرمایه‌گذاری، تولید ناخالص داخلی

۱- مقدمه

در دو دهه اخیر صنعت بانکداری در سراسر جهان به طور چشمگیری تغییر کرده است. فرایند تکنولوژیکی و جهانی شدن خدمات مالی، بانکها را با افزایش فشار رقابتی و تمرکز در جهت بهینه سازی عملیات و بهره وری که اغلب از طریق ادغامها و تصاحب مالکیت شرکتها انجام می‌گیرد، مواجه کرده است (فیورینتینو^۱ و همکاران، ۲۰۰۹). در دنیای امروز بانکها در همه کشورهای جهان نقش اصلی و اساسی دارند و سیاستها و راهبردهای آنها در توسعه اقتصادی، ایجاد اشتغال، درآمد ملی و غیره مؤثر بوده است (کاظمی، ۱۳۸۷). از میان انواع بانکها، بانکهای تجاری از مهم ترین اجزای صنعت بانکداری اند که مستقیماً ظرفیت توسعه پایدار صنعت بانکداری را از طریق کارایی عملیاتی و سطح مخاطره منعکس می‌کنند (یانگ و ژائو^۲، ۲۰۰۹). در دهه‌های اخیر بانکهای تجاری در جهان با روند جهانی شدن و نگرشهای مشتری مداری مواجه شده اند و براساس آن تحول و تغییرات اساسی را تجربه کرده اند. البته افزایش سودآوری بانکها و کارایی عملیات مستلزم سنجش و تحلیل کارایی عملیات بانکها است. بنابراین، اساسی ترین گام در بهبود عملکرد و بهره وری، اندازه گیری آنها است (کاظمی، ۱۳۸۷). در زمینه سنجش شاخصهای عملکردی، بررسی عملکرد مالی بانکها اهمیت ویژه دارد، زیرا آثار همه فعالیتهای بانکی به نحوی در صورتهای اساسی مالی نشان داده می‌شود و بدین صورت قابل ارزیابی است (غیور، ۱۳۸۸).

اعطای تسهیلات بخش مهمی از عملیات هر بانک را تشکیل می‌دهد. بانکها با عملیات اعتباری خود امکان انتقال منابع از اشخاصی که به طور مستقیم مایل یا قادر به مشارکت در فعالیتهای اقتصادی نیستند به افرادی که جهت انجام امور اقتصادی نیازمند به منابع مالی هستند را فراهم ساخته و باعث تسهیل فعالیتهای اقتصادی، افزایش سرمایه گذاری و تولید می‌شوند. بانکها به کمک سیاستهای اعتباری و مالی خود قادر هستند وسایل رشد و توسعه اقتصادی یا برعکس توقف و رکود اقتصادی را در کشور فراهم کرده یا با اعطای تسهیلات بازرگانی، صنعتی و تولیدی وسایل توسعه کشور را فراهم آورند. مطالعه‌های تجربی در کشورهای گوناگون انجام شده بیانگر این موضوع است (سعیدی، ۱۳۸۸).

۲- مبانی نظری

رشد اقتصادی همواره یکی از اهداف مهم دولت‌ها در کشورهای در حال توسعه بوده است. به موجب آن بانکها با فراهم آوردن منابع مورد نیاز برای سرمایه گذاری واقعی نقش واسطه گری مالی، قادر به تاثیر گذاری بر رشد اقتصادی شده‌اند (مک کینون و شوو^۳، ۱۹۷۳). ادبیات مدرن در ارتباط با رشد اقتصادی با پژوهش رابرت سولو در اواسط دهه ۱۹۶۰ شروع شد که در اکثر موارد، نقش بخش مالی در روند رشد نادیده گرفته می‌شد. در واقع، اغلب اقتصاددانان تا دهه ۱۹۷۰ حمایت صریح و روشنی از اهمیت بخش مالی به منظور دستیابی به اهداف توسعه اقتصادی نکرده اند و کمکهای مالی اعتبارات صرفاً در جهت فعالیتهای مورد علاقه حکومتها بوده است (واچل^۴، ۲۰۰۳). مطالعات نظری و شواهد تجربی نشان داده‌اند که کشورهای دارای سیستم مالی توسعه یافته از رشد اقتصادی بلند مدت و سریعی بهره می‌برند. بازارهای مالی توسعه یافته تاثیر مثبت و معناداری بر بهره وری و رشد اقتصادی دارند به طوری که سبب رشد بلند مدت بالاتر می‌شوند (جواهری، ۱۳۹۳). این یک نیاز ضروری برای توسعه اقتصادی در میان عوامل دیگر است. اعتقاد بر این است که نیروی کار، سرمایه و فناوری خارجی عوامل اصلی موثر بر رشد اقتصادی هستند، پس از آن نظریه‌های جدید رشد سعی در گنجاندن تکنولوژیهای جدید و سرمایه انسانی به عنوان عامل درونزا در مدل‌های خود کردند (اوکو^۵ و همکاران، ۲۰۱۳). توسعه بازارهای مالی از یک طرف منابع مالی مازاد افراد جامعه را به صورت پس انداز جمع آوری می‌کنند و از طرف دیگر با سرمایه گذاری این پس اندازها (تجهیز پس اندازها)

1 Fiorentino

2 Yang & Zhao

3 MC kinnon and show

4 Wachtel

5 Okwo

منابع مالی لازم برای فعالیتهای اقتصادی را فراهم می‌کنند بنابراین رشد و توسعه اقتصادی را موجب می‌شوند (جواهری، ۱۳۹۳).

نهادگرایان معتقد هستند بین بخش پولی و واقعی اقتصاد در کشورهای در حال توسعه، ارتباط قوی وجود دارد. به اعتقاد آنها پول عامل مهم تولید در کشورهای مذکور محسوب می‌شود، همچنین به دلیل عدم توسعه بازار سهام و اوراق قرضه در کشورهای در حال توسعه، بنگاه‌های تولیدی برای سرمایه‌گذاری خود نمی‌توانند از این بازار استفاده کنند و منبع اصلی تأمین مالی نقدینگی بنگاه‌ها، اعتبارات سیستم بانکی است (وینبرژن^۱، ۱۹۸۳).

مؤسسات مالی از طریق جمع‌آوری سپرده‌های مازاد و تخصیص آنها به سرمایه‌گذاران باعث افزایش ظرفیتهای تولید اقتصادی جامعه، بهبود رشد اقتصادی و افزایش رفاه عمومی می‌گردند. سپرده‌های سرمایه‌گذاری که اصل آنها برای اطمینان سپرده‌گذاران تضمین شده است، در امور تولیدی و خدماتی به کار گرفته می‌شود و در پایان سال، سود ناشی از به کارگیری سپرده‌ها را براساس مدت و مبلغ سپرده دریافت می‌دارند. با توجه به این که این سپرده‌ها در مجموعه‌ای از فعالیتهای تولیدی و تجاری مورد استفاده قرار می‌گیرند، منجر به افزایش ظرفیتهای تولید اقتصادی جامعه و افزایش رفاه عمومی می‌گردد. اعطای تسهیلات بخش مهمی از عملیات هر بانک را تشکیل می‌دهد و این بخشی از فعالیتهای بانکی از لحاظ اقتصادی اهمیت به سزایی دارد. در واقع رشد و توسعه اقتصادی بدون افزایش کمی عامل «سرمایه» به عنوان یکی از عوامل تولید، ممکن نیست و چون برای تمام اشخاص به دلایل مختلف مقدور نیست که در فعالیتهای خود بتوانند از امکانات و منابع شخصی جهت تأمین نیازهای موجود استفاده کنند، بنابراین ناگزیر برای استفاده از تسهیلات و منابع لازم به مؤسسات مالی و اعتباری که مهم‌ترین آنها بانک‌ها هستند، مراجعه می‌کنند. بانک‌ها با عملیات اعتباری خود سبب می‌شوند تا مازاد منابعی که در اختیار اشخاص است و آنان به هر دلیلی توانایی به کارگیری آن را در پروژه‌های اقتصادی ندارند، از آنان به افرادی که ابتکار و خلاقیت و کارآفرینی دارند و فاقد سرمایه هستند، منتقل شود که از این طریق، تولیدات کشور نیز افزایش خواهد یافت (فراهانی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۴).

نقش امور مالی در شرایط اعتبار بانکی به خوبی توسط محققان شناخته شده است، عملکرد بانکها به عنوان واسطه گر مالی شامل کانال انتقال بودجه از واحد مازاد به واحد کسری اقتصاد، در نتیجه تبدیل سپرده به وام یا اعتبار است (آدنیی^۲، ۲۰۰۶)، اعتبارات بدست آمده عوامل مختلف اقتصادی را قادر به سرمایه‌گذاری هزینه‌های عملیاتی می‌سازد. فراهم کردن اعتبارات با توجه به بخش‌های مختلف اقتصادی و سیستم قیمت‌ها راهی برای ایجاد فرصت‌های شغلی و افزایش تولید است زیرا اعتبارات راه را برای ایجاد و حفظ یک کسب و کار مناسب و صرفه‌های ناشی از مقیاس فراهم می‌کند. همچنین می‌تواند به منظور بهبود فعالیتهای رسمی و افزایش بهره‌وری از آن استفاده شود. بخش بانکی با جمع‌آوری منابع مازاد کمک می‌کند تا این اعتبارات در دسترس سرمایه‌گذارانی قرار گیرد که ایده‌های درخشان دارند ولی فاقد سرمایه لازم برای اجرای ایده‌ها هستند (آدمو^۳، ۲۰۰۶). به عنوان مثال، شرکت‌های تجاری برای خرید ماشین‌آلات و تجهیزات، کشاورزان برای خرید ماشین‌آلات از قبیل تراکتور، بذر، کود و زمین‌های زراعی، نهادهای دولتی برای پاسخگویی به انواع مختلفی از هزینه‌های مکرر و سرمایه‌ای، افراد و خانوارها نیز برای خرید و پرداخت هزینه کالاها و خدمات به دنبال به دست آوردن اعتبار هستند بنابراین نقش اعتبارات بانکی در رشد و توسعه اقتصادی به رسمیت شناخته شده است. توجه داشته باشید که بانکداری در بخش مالی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، زیرا در بسیاری از کشورهای در حال توسعه جهان این بخش عملاً تنها ابزار مالی جذب پس‌انداز خصوصی در مقیاس بزرگ است. در روند ارائه پرداخت و واسطه خدمات، صنعت مالی مروج تخصیص کارآمد منابع است. در بررسی‌های انجام شده توسط پاگانو^۴ (۱۹۹۳) و لوین^۱ (۱۹۹۷) بخش مالی به عنوان یک دلیل منطقی در مدل‌های رشد درون‌زا که توسط

1 Wijnbergen

2 Adeniyi

3 Ademu

4 Pagano

کینگ و لوین (۱۹۹۳) ارائه شد، بیان شد (بهرامی و همکاران، ۱۳۹۲). بخش مالی از طریق واسطه‌گری‌های مالی با جذب پس‌اندازها و تامین منابع لازم برای سرمایه‌گذاری، کاهش ریسک سرمایه‌گذاری و مدیریت اوراق بهادار تاثیر معناداری بر سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی دارد (واچل، ۲۰۰۳). بکسی و وانگ^۲ (۱۹۹۷) به طور صریح به نقش واسطه‌گران مالی در تشکیل سرمایه و رشد اقتصادی اشاره کردند. به اعتقاد آنان واسطه‌گران مالی با تعیین و جهت‌یابی منابع به سمت پروژه‌های با بازدهی بالا کارایی سرمایه‌گذاری را افزایش می‌دهند و در صورتی که نوآوری و دانش پشتوانه منابع سرمایه‌ای باشد می‌توان انتظار افزایش در رشد اقتصادی را داشت. در کل می‌توان گفت بازارهای پولی و مالی اهمیت ویژه‌ای در نظام اقتصادی کشورها دارد و در ادبیات و توسعه اقتصادی پایدار از الزامات مهم دستیابی به آن محسوب می‌شود، به گونه‌ای که بسط و توسعه بهینه و مناسب بازارهای پولی و مالی را از ابزارهای مهم توسعه می‌دانند (بانک مرکزی، ۱۳۸۲). در واقع بازارهای مالی و پولی، منابع تامین اعتبار برای فعالیت‌های مختلف اقتصادی اند. تامین مالی واحدهای تولیدی چه از دیدگاه سرمایه در گردش و چه از دیدگاه توسعه فعالیت‌ها و سرمایه‌گذاری‌های جدید، از مهمترین مباحث مدیریت یک نظام است که به لحاظ اهمیت آن، مدیریتی به نام مدیریت مالی در مباحث نظری و عملی مطرح می‌شود که کارایی آن در حفظ و بقا و توسعه فعالیت‌های نظام اهمیت دارد. در واقع دریافت وام و اعتبار و انتقال پول از یک فرد به فرد دیگر یا از یک نهاد به نهاد دیگر نقش اساسی در تامین اعتبار فعالیت‌های مختلف اقتصادی دارد. اعتبار و وام را می‌توان انتقال موقت قدرت خرید از یک فرد حقیقی یا حقوقی به فرد دیگر دانست. اعتبارات برای تامین نهادهای مختلف تولیدی مانند نیروی کار، نهادهای سرمایه‌ای، فناوری و همچنین خرید مواد اولیه مورد استفاده قرار می‌گیرد و از این رو اهمیت ویژه‌ای در رشد و توسعه فعالیت‌های سرمایه‌گذاری و تولیدی دارد (بختیاری و پاسبان، ۱۳۸۳).

به اعتقاد بسیاری از محققان، یکی از علت‌های ایجاد رشد اقتصادی، منابع مالی است که از طرف بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری به سمت فعالیت‌های مولد و اقتصادی سرازیر می‌شود. به همین دلیل، هدف اصلی پژوهش، تبیین اثر عملکرد صنعت بانکداری بر رشد اقتصادی می‌باشد.

۳- مطالعات تجربی

رشد و توسعه بخش حقیقی اقتصاد همواره به عنوان یکی از اهداف محوری نظامهای اقتصادی مطرح بوده و ذهن اقتصاددانان و سیاستگذاران اقتصادی را به خود مشغول کرده است، لذا یکی از سوالاتی که وجود دارد این است که چه عواملی باعث رشد و توسعه اقتصادی کشورها می‌گردد. نظریات و مطالعات زیادی در زمینه اثرات رشد بازارهای مالی بر رشد و توسعه اقتصادی در سطح کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه انجام گردیده است که تقریباً همه آنها بر رابطه مثبت توسعه مالی و رشد اقتصادی صحت گذاشته اند. سیستم مالی یکی از مهمترین اجزای هر اقتصاد محسوب می‌شود که شامل شبکه‌ای از بازارهای مالی، مؤسسات، شرکت‌های تجاری، خانوارها و دولت می‌باشد که در آن سیستم مشارکت داشته و عملیات آن سیستم را تنظیم می‌کنند. مؤسسات مالی و پولی بعنوان واسطه‌گران این چرخه به آحاد مردم، شرکت‌ها و مؤسسات دولتی و غیر دولتی خدمات ارایه می‌دهند. بانک‌ها در اداره کشور نقش تعیین‌کننده‌ای دارند و از مهمترین ابزار رشد و توسعه کشورها محسوب می‌شوند. بطور کلی بانک‌ها با جذب نقدینگی و اعطای تسهیلات می‌توانند در رشد و توسعه اقتصادی کشور و تحقق اهداف چشم‌انداز و برنامه‌های پنج ساله دولت نقشی موثری را ایفا نمایند (جوهری، ۱۳۹۳).

مطالعات تجربی نشان می‌دهند که رابطه مثبتی میان توسعه مالی و رشد اقتصادی در بلندمدت وجود دارد. سیستم‌های مالی کارآمد می‌توانند از طریق کسب اطلاعات درباره فرصت‌های سرمایه‌گذاری، تجمع و تجهیز پس‌اندازها، نظارت بر سرمایه‌گذاری‌ها و اعمال حاکمیت شرکتی، تسهیل مبادله کالاها و خدمات و توزیع و مدیریت ریسک، با کاهش هزینه‌های مبادله و کسب و تحلیل اطلاعات، موجب تخصیص بهتر منابع و در نهایت، افزایش رشد اقتصادی شوند. همچنین، سیستم‌های مالی

1 Loween

2 Bexi and Wang

کارآمدتر، موانع تامین مالی خارجی را کاهش داده و با تسهیل شرایط دسترسی واحدهای تولیدی و صنعتی به سرمایه‌های خارجی، زمینه گسترش سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی بیشتر را فراهم می‌سازند. از عوامل تعیین‌کننده سطح توسعه مالی در کشورها می‌توان به عوامل تاریخی شامل مؤلفه‌های قانونی، سیاسی، فرهنگی، اخلاقی و جغرافیایی و عوامل سیاسی شامل محیط سیاسی و اقتصاد کلان، زیرساخت‌های نهادی، قانونی و اطلاعاتی، مقررات و نظارت، رقابت و کارایی، آزادسازی مالی و تسهیل دسترسی به خدمات مالی اشاره کرد. سیستم مالی یک کشور از بازارها و محصولات مالی متنوعی تشکیل شده است. بر این اساس، توسعه مالی یک مفهوم چندوجهی است که علاوه بر توسعه بخش بانکی، ابعاد دیگری چون توسعه بخش مالی غیربانکی، توسعه بخش پولی و سیاست‌گذاری پولی، مقررات و نظارت بانکی، باز بودن بخش مالی و محیط نهادی را در بر می‌گیرد (نصراللهی، ۱۳۹۳).

در جدول ذیل به برخی از مطالعات خارجی و داخلی انجام شده اشاره می‌گردد:

ردیف	نام محقق	سال پژوهش	نتایج پژوهش
پژوهش‌های خارجی			
۱	پردهان ^۱ و همکاران	۲۰۱۴	در مطالعه‌ای با استفاده از روش وار ^۲ برای تست علیت گرنجری، به بررسی رابطه بین توسعه بخش بانکداری، توسعه بازار سهام، رشد اقتصادی و چهار متغیر کلان اقتصادی در کشورهای آسه آن ^۳ برای دوره ۱۹۶۱-۲۰۱۲ پرداختند. در این مطالعه بررسی رابطه علی بین دو متغیر با حضور سایر متغیرها در نظر گرفته شده است. این مطالعه نشان می‌دهد توسعه بخش بانکی و توسعه بازار سهام و دیگر متغیرهای اقتصاد کلان در تعیین رشد اقتصادی بلندمدت تأثیر گذارند. همچنین توسعه بخش بانکی، توسعه بازار سهام، رشد اقتصادی و چهار متغیر کلیدی اقتصاد کلان هم انباشته‌اند و رابطه بلندمدت بین آن‌ها وجود دارد.
۲	جدیدا خاتم ^۴	۲۰۱۴	مقاله‌ای با عنوان روابط بازارهای صکوک و بانک‌های اسلامی و رشد اقتصادی: مورد مطالعه پس از انقلاب ۲۰۱۱ تونس انجام داده‌اند. آن‌ها به این نتیجه رسیدند که بین توسعه بانک‌های اسلامی و بازارهای صکوک و رشد اقتصادی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد.
۳	زکی و همکاران	۲۰۱۳	به بررسی اعتبارات فراهم شده توسط سیستم بانکی به عنوان یکی از شاخص‌های توسعه مالی و اثر گذار بر رشد اقتصادی با استفاده از روش داده‌های تابلویی و برای ۱۴ کشور در حال توسعه طی دوره زمانی ۲۰۰۹-۱۹۹۰ پرداختند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد اعتبارات بانکی بر رشد اقتصادی این کشورها اثر منفی و معناداری داشته است.
۴	اوندرو و اوزیلدریم ^۵	۲۰۱۳	پژوهشی با عنوان نقش اعتبارات بانکی بر رشد محلی ترکیه (۲۰۱۰-۱۹۹۲) انجام داده‌اند. نتایج نشان داد اعتبارات ارائه شده توسط بانک‌های تجاری اثر مثبت و معناداری بر رشد اقتصادی دارند.
	گودرزی فراهانی و	۲۰۱۳	پژوهشی با عنوان تجزیه و تحلیل بین‌تأمین مالی بانک‌های اسلامی و رشد اقتصادی:

1 Pradhan

2 VAR

3 ASEAN

4 Jedidia Khoutem D. B.

5 Önder, Zeyneb. Özyıldırım, Süheyla

۵	داستان ^۱	یک روش هم انباشتگی پانلی انجام داده‌اند. نتایج نشان داد که در کوتاه مدت و بلندمدت بین تأمین مالی بانک‌های اسلامی و رشد اقتصادی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. هم چنین ارتباط بلندمدت نسبت به کوتاه مدت قوی تر است.
۶	عبده و عمر ^۲	۲۰۱۲
۷	ناصر و غازوانی ^۳	۲۰۰۷
۸	ابوبادر و ابوقران	۲۰۰۶
۹	دی و فلاهرتی ^۷	۲۰۰۵
۱۰	مواستاین ^۸	۲۰۰۴
۱۱	برگس و پاند ^۹	۲۰۰۲
	دونالد و انیدکوما ^{۱۰}	۱۹۹۸

1 Gudarzi Farahani, Y., & Dastan, M.

2 Abduh. M., & Omar. Mohd Azmi.

3 Naceur, S. B., & Ghazouani, S.

4 MENA

5 VAR

6 VECM

7 Dii and Flaherti

8 Moastin

9 Berges and Pond

10 Donald and Eidkoma

۱۲			انجمن توسعه آفریقای جنوبی ^۱ با استفاده از روش حداقل مربعات معمولی و داده‌های تابلویی طی دوره زمانی ۱۹۹۵-۱۹۹۶ پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد اعتبارات بانکی اعطا شده توسط واسطه گران مالی بر رشد اقتصادی این کشورها اثر مثبتی داشته است.
پژوهش‌های داخلی			
۱	صمدی و همکاران	۱۳۹۶	در مطالعه‌ای با عنوان بررسی رابطه بین توسعه بازارهای مالی و رشد اقتصادی از اعتبارات بانکی به عنوان شاخصی از توسعه بازارهای مالی و رشد اقتصادی از اعتبارات بانکی به عنوان شاخصی از توسعه مالی برای ایران و ۱۳ کشور دیگر با استفاده از سه روش علیت گرانشی، آزمون خود رگرسیونی با توزیع با وقفه و داده‌های تابلویی طی دوره زمانی ۲۰۰۳-۱۹۸۸ استفاده کرده‌اند. نتایج تحقیق نشان‌دهنده این است که اثر اعتبارات بانکی بر رشد اقتصادی مثبت بوده و با استفاده از آزمون خود رگرسیونی با توزیع با وقفه اثر معکوسی بر رشد اقتصادی گذاشته است. همچنین بخش واقعی سرمایه‌گذاری و نیروی کار، اثر کاملاً مثبت و معناداری بر رشد اقتصادی دارند. بنابراین چنان که مشاهده می‌شود، در عمل امکان دارد آثار تولیدی اعتبارات به دلیل ساختارهای اقتصادی و اجتماعی، متفاوت باشد که لازم است به این مسأله با توجه به شرایط موجود کشورها پرداخته شود.
۲	ابو نوری و تیموری	۱۳۹۲	پژوهشی با عنوان اثر توسعه مالی بر رشد اقتصادی: مقایسه‌ای بین کشورهای OECD و UMI انجام داده‌اند. در این پژوهش، شاخص‌های توسعه مالی عبارت‌اند از: ۱- نسبت اعتبارات خصوصی سپرده پولی بانک‌ها به GDP؛ ۲- نسبت دارایی سپرده پولی بانک‌ها به GDP؛ ۳- نسبت اعتبارات خصوصی سپرده پولی بانک‌ها و سایر مؤسسات مالی به GDP و ۴- نسبت سپرده بانک‌ها به GDP. نتایج عبارت است از این که توسعه مالی اثر منفی و معناداری بر رشد اقتصادی کشورهای منتخب دارد.
۳	فرزین‌وش و عزیز محمدلو	۱۳۹۱	در مطالعه خود بیان کردند که مؤسسات مالی بانکی و غیر بانکی از طریق تأمین نقدینگی پس انداز کنندگان، کاهش ریسک نقدینگی، کاهش هزینه‌های تحرک منابع و اعمال کنترل بر عملیات سرمایه‌گذاری منجر به تخصیص سبب دارایی به پروژه‌های سرمایه‌گذاری با بهره‌وری بالاتر می‌شوند.
۴	محمدی و همکاران	۱۳۸۹	پژوهشی با عنوان ارزیابی اثر اعتبارات بانکی و نرخ ارز بر رشد صادرات محصولات کشاورزی (۱۳۸۵-۱۳۶۳) انجام داده‌اند. نتایج نشان داد که متغیرهای اعتبارات بانکی بر صادرات بخش کشاورزی اثر مثبت و معنادار دارند.
۵	راسخی و رنجبر	۱۳۸۸	در مطالعه‌ای اثر توسعه مالی بر رشد اقتصادی کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی را آزمون و بررسی کردند. برای این منظور، با بکارگیری تکنیک قدرتمند پانل، روش حداقل مربعات دو مرحله‌ای بین سالهای ۲۰۰۴-۱۹۸۰ برآورد شده است. نتایج نشان‌دهنده اثر مثبت توسعه مالی بر رشد اقتصادی کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی می‌باشد. همچنین بر اساس تمام برآوردهای انجام شده، توسعه مالی توسط بخش خصوصی در مقایسه با توسعه مالی توسط بخش بانکی اثر بزرگتری بر رشد اقتصادی دارد.

1 SADC

2 OIC

با استفاده از روش‌های داده‌های تلفیقی پویا به بررسی رابطه توسعه مالی و رشد اقتصادی و با استفاده از داده‌های پانل ۴۰ کشور توسعه یافته و در حال توسعه، طی دوره ۱۹۷۹-۲۰۰۳ میلادی مبتنی بر روش‌های گشتاوری تعمیم یافته پرداخت. در این مقاله بررسی تأثیر توسعه بازار بورس اوراق بهادار بر رشد اقتصاد ایران و تأثیر توسعه مالی بر رشد تولید ناخالص داخلی بطور صریح از یکدیگر تفکیک گردید. نتایج حاصله نشان می‌دهند که در بلندمدت شاخص توسعه نظام بانکی اثر مثبتی بر سطح تولید ناخالص داخلی داشته است.	۱۳۸۸	مهرآرا و نایینی	۶
در پژوهشی به بررسی توسعه مالی و رشد اقتصادی در کشورهای منتخب با روش داده‌های تلفیقی پویا برای دوره زمانی ۱۹۷۹ تا ۲۰۰۳ (روش گشتاور تعمیم یافته GMM) پرداخته‌اند. نتایج نشان داد که در بلندمدت شاخص توسعه نظام بانکی اثر مثبتی بر سطح تولید ناخالص داخلی دارد.	۱۳۸۸	مهرآرا و نایینی	۷
به بررسی رابطه بین توسعه بازار سهام و رشد اقتصادی پرداختند. در این مطالعه نیز اهمیت سیستم مالی در اقتصادهای امروزی در زمینه ارتباط بین توسعه بازار سهام و رشد اقتصادی بررسی شد. با بررسی‌های انجام شده در این تحقیق مشخص گردید که متغیر اندازه بازار سهام علیت گرانشی نرخ رشد اقتصادی نمی‌باشد و متغیر نسبت نقدینگی با نرخ رشد اقتصادی رابطه علی دارد که از طرف نسبت نقدینگی به رشد اقتصادی است. از این رو می‌توان گفت که گسترش بازار سهام می‌تواند رشد بیشتر را به همراه داشته باشد.	۱۳۸۶	فخرحسینی و شهابی	۸

۴- تصریح مدل

این تحقیق با توجه به مبانی نظر و مطاعات تجربی ارائه شده به دنبال بررسی اثرگذاری ساختار مالی بر رشد اقتصادی است. بدین منظور برای بررسی تجربی این موضوع، مدل تجربی به این صورت در نظر گرفته شده است:

$$GDP = \alpha + \beta_1 DEP + \beta_2 INV + \beta_3 ADV + \beta_4 PRF + \beta_5 INE$$

در رابطه فوق متغیرهای مدل به ترتیب عبارتند از:

• سودآوری

• نسبت بازده کل دارایی‌ها، نحوه بکارگیری دارایی‌های بانک در جهت ایجاد درآمد و سودآوری را مورد سنجش و ارزیابی قرار می‌دهد. این نسبت جهت سنجش کفایت و کارایی مدیریت در استفاده موثر از دارایی‌ها و امکاناتی که از محل سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در بانک که در اختیار آنها قرار گرفته است، مورد استفاده قرار می‌گیرد. توان شرکت یا موسسه در ایجاد درآمد کافی به گونه‌ای که پس از پرداخت هزینه‌های جاری مبلغی اضافی به نام سود برای شرکت باقی بماند (انصاری، ۱۳۹۰).

• سپرده

• وجوهی است که اشخاص حقیقی و حقوقی تحت شرایطی که قانون تعیین نموده به بانک‌ها و موسسات اعتباری تودیع و نزد آنها نگهداری می‌کنند نامیده می‌شوند (انصاری، ۱۳۹۰).

• درآمدهای مشاع

• درآمدهای مشاع بخشی از درآمد بانک است که به واسطه مشارکت با سپرده‌گذاران به دست می‌آید. دریافت سپرده‌های مدت دار از مشتریان، سرمایه‌گذاری سپرده‌ها در کسب و کارهای مختلف و ارائه تسهیلات مدت دار به مشتریان سبب ایجاد درآمدی برای بانک می‌شود که این درآمد ناشی از اختلاف نرخ سود سپرده‌ها تسهیلات اعطایی و همچنین سود حاصل از سرمایه‌گذاری‌هاست (تحلیل بنیادی صنعت بانکداری، ۱۳۹۵).

• سرمایه‌گذاری

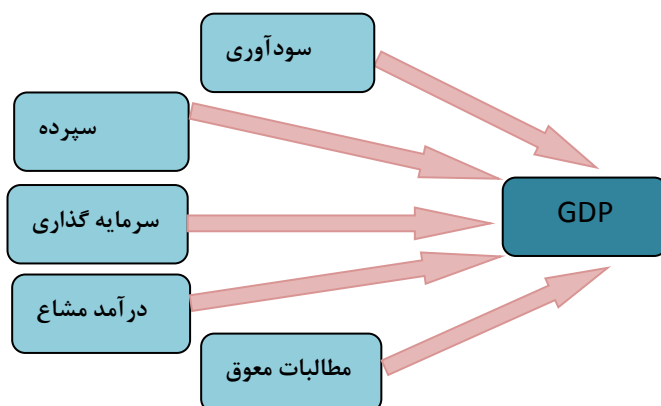
• سرمایه گذاری عبارت است از هر گونه فدا کردن ارزشی در حال حاضر (که معمولاً مشخص است) به امید به دست آوردن هر گونه ارزشی در زمان آینده. به عبارتی سرمایه گذار در حال حاضر، ارزش مشخصی را فدا می کند تا در قبال آن در آینده ارزش خاصی که مورد نظرش است بدست آورد.

تولید ناخالص داخلی

• تولید ناخالص داخلی در برگیرنده ارزش مجموع کالاها و خدماتی است که طی یک دوران معین، معمولاً یک سال، در یک کشور تولید میشود. در این تعریف منظور از کالاها و خدمات نهایی، کالا و خدماتی است که در انتهای زنجیر تولید قرار گرفته اند و خود آنها برای تولید و خدمات دیگر خریداری نمی شوند (عزیزیان، ۱۳۹۳).

متغیر نوع	نام متغیر	علامت اختصاری	تعریف عملیاتی
وابسته	رشد اقتصادی	GDP	اطلاعات منتشر شده توسط بانک مرکزی
مستقل	نسبت سودآوری	PRF	نسبت سود خالص به کل داراییها
	بازده سرمایه گذاری	ADV	نسبت سود سرمایه گذاری پس از کسر هزینه های سرمایه گذاری به هزینه های سرمایه گذاری
	نسبت سپرده ها	DEP	مجموع چهار سپرده اصلی (سپرده قرض الحسنه جاری، پس انداز، سرمایه گذاری کوتاه مدت، سرمایه گذاری بلندمدت) به مجموع داراییهای بانک
	مطالبات معوق	INV	نسبت مطالبات معوق به کل تسهیلات
	درآمد مشاع	INE	نسبت درآمدهای مشاع به کل درآمدهای بانکهای نمونه آماری

حال با توجه به معادله فوق اقدام به الگوسازی مدل پژوهش در راستای فرضیات تحقیق می نماییم. در این الگو رشد اقتصادی به عنوان متغیر وابسته، سودآوری، سپرده، سرمایه، درآمد، مطالبات به عنوان متغیر مستقل هستند.

۵- ارائه و تحلیل نتایج

با توجه به مدل مفهومی ارائه شده در پژوهش حاضر پنج فرضیه بصورت زیر تعریف می گردند:

- ۱- بین نسبت سودآوری بانک ها و رشد اقتصادی ارتباط معنادار وجود دارد.
  - ۲- بین نسبت سپرده ها و رشد اقتصادی ارتباط معنادار وجود دارد.
  - ۳- بین مطالبات معوق و رشد اقتصادی ارتباط معنادار وجود دارد.
  - ۴- بین بازده سرمایه گذاری و رشد اقتصادی ارتباط معنادار وجود دارد.
  - ۵- بین درآمد های بدست آمده از بهره (درآمدهای مشاع) و رشد اقتصادی ارتباط معنادار وجود دارد.
- ۱-۵- تحلیل توصیفی متغیرهای پژوهش

توصیف اطلاعات گردآوری شده یکی از فرآیندهای تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق است. داده‌های تحقیق با استفاده از منابع اطلاعاتی دست دوم گردآوری و دسته‌بندی شده و سپس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و درباره موضوع مورد پژوهش به منظور ارزشیابی فرضیه‌های پژوهش بر اساس شواهد تجربی تفسیر انجام گرفته است. متغیرها دارای مقیاس نسبتی و اسمی است که با توجه به مقیاس اندازه‌گیری از شاخص‌های آماری: فراوانی، درصد فراوانی، نما و سایر شاخص‌های گرایش مرکزی و پراکندگی استفاده شده و تحلیل‌های توصیفی صورت گرفته است. چولگی مثبت یعنی داده‌های دور افتاده در سمت راست و چولگی منفی یعنی داده‌های دور افتاده در سمت چپ واقع شده اند. در صورت بزرگتر بودن از قدر مطلق $1/96$ یعنی تفاوت جدی با یک توزیع نرمال دارد. کشیدگی مثبت و یا منفی هم اشاره به بلندتر یا کوتاهتر بودن توزیع دارد.

	GDP	نسبت سودآوری	بازده سرمایه گذاری	نسبت سپرده ها	مطالبات معوق	درآمد مشاع
میانگین	0.026	0.078	0.370	0.67	0.012	0.755
انحراف معیار	0.088	0.0158	0.158	0.211	0.117	1.283
چولگی	6.212	-0.556	0.556	0.878	-1.469	-1.259
کشیدگی	40.133	4.839	4.839	3.820	26.621	19.317
آماره جارک-برا	12542.53	15.423	15.123	23.956	3163.52	15.268
سطح معنی داری	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
تعداد مشاهدات	143	143	143	143	143	143

۵-۲- تجزیه و تحلیل‌های استنباطی

آمار به عنوان یک موضوع علمی، شامل مفاهیم و روش‌هایی است که در تمام پژوهش‌هایی که مستلزم جمع آوری داده‌ها به وسیله یک فرایند آزمایش و مشاهده و انجام استنباط و نتیجه‌گیری به وسیله تجزیه و تحلیل این داده‌ها است، دارای اهمیت بوده و یکی از مراحل مهم استنباط از داده‌های گردآوری شده در مورد جامعه آماری است. در تجزیه و تحلیل‌های استنباطی به جای مطالعه کل اعضای جامعه، بخشی از آن با استفاده از فنون نمونه‌گیری انتخاب شده و مورد مطالعه قرار می‌گیرد تا نتایج حاصل از آن به کل جامعه تعمیم داده شود. برای استنباط درست از روش‌هایی استفاده می‌شود که مناسب با داده‌ها و اهداف فرضیه‌ها است. یکی از مفروضه‌های بنیادی قابل توجه در آزمونهای پارامتریک، نرمال بودن توزیع متغیرهای مورد مطالعه است. البته نرمال بودن توزیع شرط لازم نیست و اگر حجم نمونه آماری بزرگ باشد و یا توزیع نمونه از چولگی شدید برخوردار نباشد، حتی اگر از توزیع نرمال برخوردار نباشد، همچنان می‌توان از آزمون پارامتریک استفاده کرد. از دیگر مفروضه‌های آزمون

تحلیل رگرسیون ایستایی یا مانایی است. یک سری زمانی ماناست که توزیع مقادیر آن در طول زمان ثابت باشد. یعنی احتمال اینکه در فاصله خاص در زمان حال قرار گیرد، مشابه هر زمان دیگر در گذشته و آینده است. اگر متغیرهای سری زمانی ناپایا باشند، در حالیکه بین متغیر وابسته و متغیرهای مستقل رابطه ای از لحاظ تئوریک وجود نداشته باشد، ولی مدل با ضریب تعیین بالایی تخمین زده شود. برای آزمون توزیع متغیرهای مورد مطالعه تحقیق از آزمون "جارج-برا" استفاده شده و سطح معنی داری محاسبه شده با مبنای ۰/۰۵ مقایسه شده است. احتمال خطای بالاتر از ۰/۰۵ بیانگر نرمال بودن توزیع و کوچکتر از آن نشانگر عدم نرمال بودن توزیع است. بر اساس نتایج آزمون جارج - برا توزیع متغیر وابسته نرخ تغییرات تولید ناخالص داخلی نرمال است و توزیع متغیرهای مستقل غیرنرمال است، اما با توجه به بزرگ بودن حجم نمونه، تک نمایی بودن و نبود چولگی بسیار شدید، استفاده از تحلیل رگرسیون قابل تبیین و توجیه است. به منظور آزمون پایایی متغیرهای تحقیق از آزمون "لوین لین و چو"^۲ استفاده شده است. سطح معناداری برای آزمون "لوین لین و چو" همه متغیرها کوچکتر از ۰/۰۵ است که از پایا بودن متغیرهای مدل در سطح حمایت کرده است. نتایج در جدول ذیل منعکس گردیده اند.

آزمون و هدف آزمون		بررسی مانایی متغیرهای پژوهش		بررسی توزیع متغیرهای پژوهش	
ردیف	متغیرهای تحقیق	لوین لین و چو		نتایج آزمون جارجو - برا	
		آماره	احتمال خطا	آماره	احتمال خطا
۱	تولید ناخالص داخلی	-35.76	0.000	1.281519	0.5268
۲	نسبت سودآوری	-17.05	0.000	15.423	0.000
۳	بازده سرمایه گذاری	-64.34	0.000	278.24	0.000
۴	نسبت سپرده ها	-46.17	0.000	23.956	0.000
۵	مطالبات معوق	-36.63	0.000	227.73	0.000
6	درآمدهای مشاع	-35.01	0.000	25.77	0.000

برای استفاده از تحلیل رگرسیون با سری‌های ترکیبی نیاز به انجام یک سری از آزمون‌های مقدماتی که شامل بررسی شیب دوره‌ها و مقاطع و نوع اثرات است. رگرسیون ترکیبی با مدل‌های پولد یا پانل انجام می‌گیرد. برای تصمیم‌گیری در استفاده از مدل‌های پولد یا پانل از آزمون لیمر و برای نوع اثرات از آزمون هاسمن استفاده شده است. بر اساس نتایج بدست آمده برای مدل تحقیق آزمون اف لیمر برای دوره‌ها، آماره ازمون کوچکتر از مقدار بحرانی و احتمال خطا بزرگتر از ۰/۰۵ است که از کاربرد مدل پولد حمایت کرده است. اما بر اساس نتایج آزمون اف لیمر برای مقاطع، آماره ازمون بزرگتر از مقدار بحرانی و احتمال خطا کوچکتر از ۰/۱۰ است که از کاربرد مدل پانل پشتیبانی کرده و با توجه به کوچک بودن آماره ازمون هاسمن و بزرگ بودن سطح معناداری آن از مقدار ۰/۰۵ از کاربرد اثرات تصادفی^۳ پشتیبانی شده است. بنابراین مدل پژوهش با مدل پولد برای دوره‌ها و مدل پانل با اثرات تصادفی برای مقاطع بررسی شده است. نتایج در جدول ذیل منعکس گردیده اند.

مدل	هدف و آزمون	آزمون چاو			آزمون هاسمن	
		آماره F	سطح خطا	نتیجه	آماره مربع کا	سطح خطا
						نتیجه

1 Jarque- bera

2 Levin, Lin & Chu

3 Cross-section random

-	-	-	پولد	0.1582	1.512263	آزمون دوره
اثرات تصادفی	0.3726	1.764681	پانل	0.0887	1.560565	آزمون مقطع

یکی از مفروضه‌های استفاده از تحلیل رگرسیون نبود خود همبستگی و نرمال بودن توزیع باقیمانده‌های مدل است. باقیمانده‌های مدل باید مستقل از یکدیگر بوده و بین آن نباید همبستگی وجود داشته باشد. به بیان دیگر باید خطای بین مقادیر واقعی و مقادیر پیش بینی شده دارای استقلال باشد. آزمون دوربین - واتسون شاخصی برای بیان وضعیت استقلال خطاهای مدل است که قرار گرفتن آماره در بین $1/50$ تا $2/50$ بیانگر نبود خودهمبستگی است. پسماندهای مدل نیز باید از توزیع نرمال برخوردار باشد. در صورتیکه توزیع نرمال نباشد، ولی توزیع آن بدون چولگی شد و تک نمایی باشد، نرمال نبودن توزیع قابل توجیه است. آماره آزمون جاک - برا درباره شکل توزیع قضاوت می‌کند و کوچک بودن آماره از مقدار بحرانی و یا بزرگ بودن احتمال خطا بیانگر نرمال بودن توزیع است. وجود رابطه خطی بین متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق از دیگر مفروضه‌های تحلیل رگرسیون است که براساس براساس آماره فیشر مورد قضاوت قرار می‌گیرد. بزرگ بودن آمار از مقدار بحرانی و یا کوچک بودن احتمال خطا از مقدار $0/05$ نشان دهنده وجود رابطه خطی بین متغیرهای توضیحی و وابسته است. با استناد به نتایج بررسی‌های صورت گرفته در هر دو مدل، آماره دوربین - واتسون مدلهای مناسب است که از نبود خودهمبستگی یا استقلال پسماندها پشتیبانی کرده است. آماره جاک - برا برای مدل تحقیق بزرگتر از مقدار بحرانی است و احتمال خطای آن کوچکتر از $0/05$ است که از نرمال نبودن توزیع باقیمانده‌ها حمایت شده است. آماره فیشر محاسبه شده برای مدل تحقیق بزرگتر از مقدار بحرانی است و احتمال خطای آن کوچکتر از $0/05$ است که رابطه بین متغیرهای توضیحی با متغیر وابسته در هر دو مدل خطی ارزیابی شده است. نتایج در جدول ذیل منعکس گردیده اند.

مدل	آزمون رابطه خطی		آزمون دوربین واتسون		آزمون توزیع باقیمانده	
	آماره F	سطح خطا	محاسبه شده	موردانتظار	آماره جاک-کو- برا	سطح خطا
۱	15.91	0.000	2.0209	2.5-1.5	8.292	0.0158

در این پژوهش برای آزمون فرضیه‌های تحقیق یک مدل تخمین زده شده است. نتیجه این مدل به شرح زیر مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است:

براساس مدل تحقیق، تاثیر متغیرهای مستقل نسبت سودآوری، بازده سرمایه گذاری، سپرده‌ها، مطالبات معوق و درآمد بانکها بر تغییرات تولید ناخالص داخلی با استفاده از مدل تحلیل رگرسیون ترکیبی مورد بررسی قرار گرفته است. آماره دوربین واتسون^۱ مدل با مقدار 2.020925 در دامنه بین $1/50$ تا $2/50$ واقع شده است که بیانگر عدم خودهمبستگی سریالی است. آماره فیشر^۲ مدل (آزمون ضریب کلی) با مقدار 15.91 بزرگتر از مقدار بحرانی و سطح معناداری محاسبه شده آن کوچکتر از $0/05$ است که از وجود رابطه خطی بین حداقل یکی از متغیرهای توضیحی با متغیر وابسته است. ضریب تاثیر متغیر مستقل سودآوری، با آماره نسبت بحرانی (t) بزرگتر از قدرمطلق مقدار بحرانی $1/96$ که از وجود تاثیر این متغیر بر تولید ناخالص داخلی در سطح 95% اطمینان حمایت شده است. ضریب تاثیر متغیرهای مستقل بازده سرمایه گذاری، سپرده‌ها، مطالبات معوق و درآمد مشاع با آماره نسبت بحرانی (t) بزرگتر از قدرمطلق مقدار بحرانی $1/96$ است و نشان می‌دهد که این متغیرها بر تولید ناخالص داخلی در سطح 95% اطمینان تاثیرگذار است. ضریب تشخیص مدل به مقدار 0.58 است که نشان‌دهنده

¹ Durbin-Watson Stat

² Fisher

تبیین‌پذیری تولید ناخالص داخلی از طریق تغییرات سودآوری، بازده سرمایه‌گذاری‌ها، سپرده‌ها، مطالبات معوق و درآمد مشاع بانکها است.

متغیر وابسته: تولید ناخالص داخلی، تعداد دوره: ۱۱، تعداد مقطع: ۱۳، تعداد مشاهده شده سالم: ۱۴۳					
نام متغیر و علامت اختصاری	ضریب	خطای استاندارد	آماره t	احتمال خطا	
ضریب ثابت	-4.723060	1.803904	-2.618244	0.0100	C
نسبت سودآوری	0.987453	0.208523	4.735463	0.0000	PRF
بازده سرمایه‌گذاری	0.589544	0.227348	2.593134	0.0134	ADV
نسبت سپرده‌ها	1.691395	0.483586	3.497612	0.0006	DEP
مطالبات معوق	-0.861251	0.225954	-3.811622	0.0002	INV
درآمد مشاع	1.039983	0.260265	3.995863	0.0001	INE
ضریب تشخیص	0.583293	میانگین متغیر وابسته		0.025032	
ضریب تشخیص اصلاح شده	0.559202	انحراف متغیر وابسته		0.013417	
انحراف معیار رگرسیون	0.921865	مجموع مربع انحرافات توجیه نشده		108.7789	
آماره F	15.91077	آماره دوربین - واتسون		2.020925	

۵-۳- نتایج آزمون فرضیه‌های تحقیق

۱. براساس نتایج بدست آمده از تحلیل رگرسیون ترکیبی برای آزمون فرضیه اول، ضریب تاثیر نسبت سودآوری بر رشد اقتصادی به مقدار 0.987 است. آماره t آزمون با مقدار 4.735 بزرگتر از قدرمطلق نسبت بحرانی ۱/۹۶ و احتمال خطای محاسبه شده آن کوچکتر از ۰/۰۵ است. در نتیجه فرضیه صفر دال بر نبود تاثیر از نسبت سودآوری بر رشد اقتصادی در سطح ۹۵٪ اطمینان رد شده است. در نتیجه شواهد گردآوری شده از نمونه آماری از توان لازم برای رد فرضیه صفر برخوردار است و وجود تاثیر از نسبت سودآوری بر رشد اقتصادی به صورت معنادار تائید شده است. بنابراین براساس تئوری احتمالات تغییرات نسبت سودآوری در صنعت بانکداری ایران بر رشد اقتصادی تاثیر معنی‌داری دارد. به بیان دیگر با تغییر نسبت سودآوری، رشد اقتصادی تغییرات معناداری نشان داده است. عبارتی زمانی که شرایط سودآوری در بازار پولی افزایش پیدا می‌کند، رشد اقتصادی بطور معنی‌داری افزایش می‌یابد.

۲. براساس نتایج بدست آمده از تحلیل رگرسیون ترکیبی برای آزمون فرضیه دوم، ضریب تاثیر بازده سرمایه‌گذاری بر رشد اقتصادی به مقدار ۰,۵۸۹ است. آماره t آزمون با مقدار ۲,۵۹۳ بزرگتر از قدرمطلق نسبت بحرانی ۱/۹۶ و احتمال خطای محاسبه شده آن کوچکتر از ۰/۰۵ است. در نتیجه فرضیه صفر دال بر نبود تاثیر از بازده سرمایه‌گذاری بر رشد اقتصادی در سطح ۹۵٪ اطمینان رد شده است. در نتیجه شواهد گردآوری شده از نمونه

آماري از توان لازم برای رد فرضیه صفر برخوردار است و وجود تاثیر از بازده سرمایه گذاری بر رشد اقتصادی به صورت معنادار تأیید شده است. بنابراین براساس تئوری احتمالات تغییرات بازده سرمایه گذاری در صنعت بانکداری ایران بر رشد اقتصادی تاثیر معنی داری دارد. به بیان دیگر با تغییر بازده سرمایه گذاری، رشد اقتصادی تغییرات معناداری نشان داده است.

۳. براساس نتایج بدست آمده از تحلیل رگرسیون ترکیبی برای آزمون فرضیه سوم، ضریب تاثیر نسبت سپرده‌ها بر رشد اقتصادی به مقدار ۱,۶۹۱ است. آماره t آزمون با مقدار ۳,۴۹۷ بزرگتر از قدرمطلق نسبت بحرانی ۱/۹۶ و احتمال خطای محاسبه شده آن کوچکتر از ۰/۰۵ است. در نتیجه فرضیه صفر دال بر نبود تاثیر از نسبت سپرده‌ها بر رشد اقتصادی در سطح ۰/۰۵٪ اطمینان رد شده است. در نتیجه شواهد گردآوری شده از نمونه آماری از توان لازم برای رد فرضیه صفر برخوردار است و وجود تاثیر از نسبت سپرده‌ها بر رشد اقتصادی به صورت معنادار تأیید شده است. بنابراین براساس تئوری احتمالات تغییرات نسبت سپرده‌ها در صنعت بانکداری ایران بر رشد اقتصادی تاثیر معنی داری دارد. به بیان دیگر با تغییر نسبت سپرده‌ها، رشد اقتصادی تغییرات معناداری نشان داده است.

۴. براساس نتایج بدست آمده از تحلیل رگرسیون ترکیبی برای آزمون فرضیه چهارم، ضریب تاثیر مطالبات معوق بر رشد اقتصادی به مقدار ۰,۸۶۱- است. آماره t آزمون با مقدار ۳,۸۱۱- بزرگتر از قدرمطلق نسبت بحرانی ۱/۹۶ و احتمال خطای محاسبه شده آن کوچکتر از ۰/۰۵ است. در نتیجه فرضیه صفر دال بر نبود تاثیر از نسبت سپرده‌ها بر رشد اقتصادی در سطح ۰/۰۵٪ اطمینان رد شده است. در نتیجه شواهد گردآوری شده از نمونه آماری از توان لازم برای رد فرضیه صفر برخوردار است و وجود تاثیر از مطالبات معوق بر رشد اقتصادی به صورت معنادار تأیید شده است. بنابراین براساس تئوری احتمالات تغییرات مطالبات معوق در صنعت بانکداری ایران بر رشد اقتصادی تاثیر معنی داری دارد. به بیان دیگر با تغییر مطالبات معوق، رشد اقتصادی تغییرات معناداری نشان داده است.

۵. براساس نتایج بدست آمده از تحلیل رگرسیون ترکیبی برای آزمون فرضیه پنجم، ضریب تاثیر درآمد مشاع بر رشد اقتصادی به مقدار ۱,۰۳۹ است. آماره t آزمون با مقدار ۳,۹۹۵ بزرگتر از قدرمطلق نسبت بحرانی ۱/۹۶ و احتمال خطای محاسبه شده آن کوچکتر از ۰/۰۵ است. در نتیجه فرضیه صفر دال بر نبود تاثیر از درآمد مشاع بر رشد اقتصادی در سطح ۰/۰۵٪ اطمینان رد شده است. در نتیجه شواهد گردآوری شده از نمونه آماری از توان لازم برای رد فرضیه صفر برخوردار است و وجود تاثیر از درآمد مشاع بر رشد اقتصادی به صورت معنادار تأیید شده است. بنابراین براساس تئوری احتمالات تغییرات درآمد مشاع در صنعت بانکداری ایران بر رشد اقتصادی تاثیر معنی داری دارد. به بیان دیگر با تغییر درآمد مشاع، رشد اقتصادی تغییرات معناداری نشان داده است.

۶- نتیجه گیری

برای بررسی متغیرهای مستقل نسبت سودآوری، بازده سرمایه‌گذاریها، نسبت سپرده‌ها، مطالبات معوق و درآمد مشاع بر رشد اقتصادی (تغییرات تولید ناخالص داخلی) ایران پنج فرضیه در قالب یک مدل طرح مورد آزمون قرار گرفته است. در ادامه به نتایج استخراج شده، تفسیر و مقایسه با نتایج پژوهش‌های پیشین پرداخته شده است.

نتیجه، تفسیر و مقایسه با نتایج پژوهش‌های پیشین: شاخص‌های آزمون نشان داده این است که تمامی متغیرهای مستقل بر رشد اقتصادی ایران تاثیر معنی داری دارد. این شاخص‌ها حاکی است که تغییر در متغیرهای مستقل نسبت سودآوری، بازده سرمایه‌گذاریها، نسبت سپرده‌ها، مطالبات معوق و درآمد مشاع سبب ایجاد تغییرات قابل توجه در رشد اقتصادی ایران می‌گردند. بنابراین این متغیرها پیش‌بینی کننده برای رشد اقتصادی ایران محسوب می‌گردند. نتیجه فرضیه اول، دوم، چهارم و پنجم مطابق و همراستا با یافته پژوهش حمزه و خان (۲۰۱۴) می‌باشد. حمزه و خان (۲۰۱۴) در پژوهشی با عنوان «تاثیر شاخص‌های عملکرد بانک بر رشد اقتصادی در پاکستان» از طریق بررسی داده های بانک های پاکستانی در طی دوره زمانی ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۲ به این نتیجه رسیدند که بین نسبت سودآوری، بازده سرمایه گذاری و درآمد مشاع و رشد اقتصادی

ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد. در حالیکه بین نسبت سپرده و مطالبات معوق و رشد اقتصادی ارتباط معکوس و معناداری وجود دارد.

منابع و ماخذ:

- ابونوری، ع.، تیموری، م.، (۱۳۹۲)، بررسی اثر توسعه مالی بر رشد اقتصادی: مقایسه‌ای بین کشورهای OECD و UM. فصلنامه پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، ۳ (۱۱): ۲۹-۴۰.
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۲). نقش نهادهای مالی در توسعه اقتصادی: عملکرد و چشم‌انداز تجربه ایران. پژوهشکده پولی و بانکی.
- بختیاری، صادق و پاسبان، فاطمه (۱۳۸۳). نقش اعتبارات بانکی در توسعه فرصت‌های شغلی: مطالعه موردی بانک کشاورزی ایران، اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۱۲ (۴۶): ۱۰۶-۷۳.
- بهرامی، جابر؛ پهلوانی، مصیب؛ جانسوز پری ناز (۱۳۹۲). تاثیر اعتبارات بانکی بر رشد اقتصادی در کشورهای منتخب در حال توسعه با استفاده از روش GMM. پژوهش‌های پولی-بانکی، سال ششم، شماره ۱۵
- جواهری، بختیار (۱۳۹۳). نقش بیمه و بانک در رشد اقتصادی ایران: رویکرد تعادل عمومی و سری زمانی. رساله دکتری، دانشگاه تربیت مدرس.
- سعیدی، پرویز (۱۳۸۸). ارزیابی نقش تسهیلات شبکه بانکی در رشد اقتصادی، پژوهشنامه اقتصادی، ش ۶، ۱۳۸۸.
- صمدی، م.، (۱۳۹۴)، درآمدهای مشاع و درآمدهای غیرمشاع: <http://banki.blog.ir>
- غیور، ر.، (۱۳۸۸)، بررسی عوامل مؤثر در مطالبات سررسید گذشته و معوق بانکی، پژوهشنامه اقتصادی، ویژه نامه ۶.
- فراهانی‌فرد، سعید، فشاری، مجید، خانزاده، یاور (۱۳۹۴). تأثیر موسسات مالی بانکی و غیر بانکی اسلامی بر رشد اقتصادی ایران (رهیافت گشتاور تعمیم یافته GMM)
- فرزین‌وش، اسدالله، عزیزمحمد لو، حمید (۱۳۹۱). ارتباط بین توسعه مالی و سرمایه‌گذاری خصوصی در ایران. دو فصلنامه اقتصاد پولی و مالی، ۱۹ (۴): ۲۳-۵۹.
- کاظمی، احمد.، (۱۳۸۷)، شناسایی و اولویت بندی ریسک‌های راهبردی در بانکداری بدون ربا (مطالعه موردی بانک ملت)، فصلنامه علمی و پژوهشی اقتصاد اسلامی، سال دهم، شماره ۳۷.
- محمدی، م.، احمدی، ع. م.، غفاری، ح.، (۱۳۸۹)، ارزیابی اثر اعتبارات بانکی و نرخ حقیقی ارز بر رشد صادرات محصولات کشاورزی (۱۳۶۳ تا ۱۳۸۵). اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۱۹ (۷۳): ۴۷-۷۶.
- مهر آرا، م.، طلاکش نایینی، ح.، (۱۳۸۸)، بررسی رابطه توسعه مالی و رشد اقتصادی در کشورهای منتخب با روش‌های تلفیقی پویا (۲۰۰۳-۱۹۷۹). مجله دانش و توسعه، ۱۶ (۲۶). صص ۱۴۳-۱۶۹.
- Abduh. M., & Omar. Mohd Azmi. (2012). Islamic Banking and Economic Growth: The Indonesian experience. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 5 (1): 35 – 47.
- Ademu, W.A. (2006). The informal sector and Employment Generation in Nigeria: The Role of Credit. *Employment Generation in Nigeria. Selected papers for the Annual Conference of the Nigerian Economic Society, in Calabar, August 22nd to 24th.*
- Adeniyi, O.M. (2006). *Bank Credit and Economic Development in Nigeria: A case study of Deposit money Banks*, Jos: University of Jos.
- Fiorentino N, Fagnano M, Bertora C, Zavattaro L, Grignani C, 2009. Corn management: can compost help to substitute mineral fertilizers? pp 353-358 in Proc. Ecomondo Conference, October 28th-31th 2009, Maggioli Ed., Rimini, Italy

- Gudarzi Farahani, Y., & Dastan, M. (2013). Analysis of Islamic Banks' Financing and Economic Growth: A panel cointegration approach. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 6 (2): 156 – 172.
- Jedidia Khoutem D. B. (2014). Islamic Banks-Sukuk Markets Relationships and Economic Development: The case of the Tunisian post-revolution economy. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 5 (1): 47 – 60.
- Mc Kinnon, R. Show, E.D. (1973). *Money and Capital in Economic Development*. Washington: The Brooking Institute.
- Naceur, S. B., & Ghazouani, S. (2007). Stock Markets, Banks, and Economic Growth: Empirical evidence from the MENA region, *Research in International Business and Finance*, 21 (2): 297-315.
- Okwo, I.M, Mbajiaku, B. & Ugwunta D.O. (2012). The Effect of Deposit Money Banks credit on Nigerian Economic Growth. *International Journal of current Research*, 4(12): 555-559
- Önder , Zeyneb. Özyıldırım, Süheyla.(2013). Role of Bank Credit on Local Growth: Do politics and crisis matter?. *Journal of Financial Stability*, No 9: 13-25.
- Pradhan, Rudra P. , Arvin, Mak B. ,Hall, John H. Sahar Bahman. (2014). Causal Nexus Between Economic Growth, Banking Sector Development, Stock Market Development, and Other Macroeconomic Variables: The case of ASEAN countries, *Review of Financial Economics*, 6(5): 155–173.
- Wachtel, p. (2003). How much do we really know about growth and finance? *Economic review*, Federal Reserve Bank of Atlanta, issue Q1 :33-47.
- Wachtel, p. (2003). How much do we really know about growth and finance? *Economic review*, Federal Reserve Bank of Atlanta, issue Q1 :33-47.
- Wijnbergen, s. (1983). Interest Rate Management in LDC's. *Journal of monetary Economics*, 12(4): 437-452.
- Yang Y, Zhao J. (2009), Study on Commercial Bank Credit Risk based on AGA and Camel Rating System., *Knowledge Discovery and Data Mining*, pp. 562 – 565.